

A Magyarország és az ENSZ kutatócsoport 2025. évi konferenciája
az ELTE HTK Történettudományi Kutatóintézetben

2025. október 21–22.

Összefoglaló

Készítette: Juhász Borbála (ELTE TK Jogtudományi Kutatóintézet)

2025. október 21–22-én került sor a [Magyarország és az ENSZ kutatócsoport](#) éves konferenciájára, ahol az ELTE HTK Történettudományi Kutatóintézet és az ELTE HTK Jogtudományi Kutatóintézet munkatársain kívül bemutatkozott a tágabb kutatói közösség is. A nagy érdeklődésre számot tartó kétnapos szakmai eseményt **Molnár Antal**, a Történettudományi Kutatóintézet igazgatója nyitotta meg, aki kiemelte, hogy az elmúlt években zajló intézményi átalakulásokat, centralizációt két típusra lehet osztani: az egyik a szervetlen átalakulás volt, a másik viszont szerves változás eredményeként jött létre. Míg a 2000-es évek elejéig monolit kutatási egységek jellemezték az Intézet munkáját, később a pályázatok miatt ezekből kutatócsoportok váltak ki, majd ezek hálózattá alakultak. A Magyarország és az ENSZ Kutatócsoport története azért különleges, mert nem egy európai uniós kutatási projekt hívta életre, hanem alulról jövő kezdeményezés indította útjára. A sok külsős tagot is felsorakoztató csoport teljes spektrumát fedi le a kutatóknak, volt diplomatáknak, átfogó szemléletben működik, és nagy potenciál rejlik benne. Felvetette, hogy talán az intézményesülés felé kellene idővel haladnia, hogy megfelelő anyagi alapokra lehessen helyezni.

A megnyitó második beszédét **Lamm Vanda**, az MTA alelnöke, a Jogtudományi Intézet professor emeritája tartotta, aki felhívta a figyelmet arra, hogy az ENSZ idén ünnepli fennállásának 80., Magyarország pedig csatlakozásának 70. évfordulóját. Amikor San Franciscóban az 51 alapító állam összeült, „örökérvényűnek” tervezték a szövetséget, hiszen nem rendelkeztek a kilépésről. Mára 193 tagot számlál az ENSZ, és elődjénél, a Nemzetek Szövetségénél tartósabbnak bizonyult. Az ENSZ-család óriási hálózattá nőtte ki magát, szakosított szervezetek, bizottságok, testületek alkotják, s a kutatócsoport mindezeket az intézményeket kutatja. Mindennapi életünket át- meg átszövi az ENSZ, még akkor is, ha ennek az emberek nincsenek tudatában. Az ENSZ után 50 éves szakmai közössége, a Jogtudományi Intézet történelmi háttéréről emlékezett meg Lamm, és bemutatta, hogy a Történettudományi és a Jogtudományi Intézet egy bölcsőből eredt. Ez a Teleki Pál által a 20-as években megalapított Államtudományi Intézet volt, amely a Trianon által elszakított területek kutatására jött létre. A később Teleki Pál Tudományos Intézetté átkeresztelt intézményből önállósult 1949-ben a TTI és a JTI. Nem csoda tehát, hogy ma újból együtt dolgoznak a Magyarország és az ENSZ kutatócsoportban.

A megnyitóbeszéd sorában **Bogyay Katalin**, újságíró, diplomata, a Magyar ENSZ Társaság (MENSZT) elnöke, volt magyar UNESCO-nagykövet és New York-i magyar ENSZ-képviselő következett. Bogyay kiemelte, hogy az évfordulók évét éljük az ENSZ-szel kapcsolatban, nemcsak megalakulásának 80., és a magyar csatlakozás 70., de a World Orchestra for Peace zenekar is harmincéves fennállásának évfordulóját ünnepli idén. Az évfordulókat konferenciák szervezésével is ünneplik: december 8-án például a Nemzeti Közszerkezet Egyetem tart

nemzetközi jubileumi konferenciát. Bogyay szerint bár egész évben ünneplik az ENSZ-t, a hangulat ott is megváltozott. Fontos lenne, hogy az eredeti értékekre (szeretet, igazság, barátság), a régi működésre koncentráljanak. Bogyay, aki munkája során a nemek egyenlőségét mindig fontosnak tartotta, kiemelte, hogy pályája kezdetén kevés nő volt az ENSZ diplomácia világában, ezért hozták létre a Diplomata nők világnapját is. Végezetül bemutatta Kecskés D. Gusztávot, a munkacsoport vezetőjét, aki Bogyay szerint a téma gondozójaként pont azt valósítja meg, amiért az ENSZ létrejött.

Kecskés D. Gusztáv (ELTE HTK TTI) tudományos tanácsadó zárta a megnyitók sorát, aki kiemelte, hogy az ENSZ sokkal nagyobb jelentőségű, mint általában az emberek gondolják, ugyanis életünk minden területére kiterjed a szakosított intézményekben folyó munka hatása. A kutatócsoport pont azt vizsgálja, hogy hogyan hatott Magyarországra az ENSZ, és viszont, a magyar politikusok, szakemberek hogyan befolyásolták a világszervezetet, mi volt a magyar hozzájárulás. Ezek után felidézte, hogy idén már tartott előadást a kutatócsoport a IV. Országos Jelenkor-történeti Konferencián (OJTK 2025) Pécsen, hat panelben, ez a mostani konferencia azonban új előadásokon keresztül mutatja be, min dolgoznak a munkatársak. Ahogy Kecskés fogalmazott, ez egy „zöldmezős” beruházás, olyan kevés a szakirodalom a témában, nagyon sok téma vár még felfedezésre és publikációra.

Az első panel címe *Az ENSZ, a szellemi tulajdon védelme és Magyarország* volt. A konferencia, amelyen egyszerre vettek részt történészek, jogtudósok, kutatók és egykori diplomaták, ENSZ-munkatársak, első szekcióelnöknek **Bendzsel Miklóst** kérte fel, a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának volt elnökét. Bendzsel részletes felvezetőjében a szellemi tulajdon tudományába vezette be a hallgatóságot. Kiemelte, hogy az ipari majd a szellemi tulajdon védelmére a XIX. században létrejött nemzetközi szerződéseken alapult a Szellemi Tulajdon Világszervezete, a jogfolytonosság egyértelmű. Abraham Lincoln a szabadalmi rendszert az „érdek olajának” nevezte. A panel első előadását **Mezei Péter** egyetemi tanár, a Szegedi Tudományegyetem dékánhelyettese tartotta, aki online jelentkezett be. Mindenekelőtt leszögezte, hogy előadása csapatmunka eredménye, Pogácsás Anettel és Munkácsi Péterrel közösen dolgoztak a témán. Előadásának címe: *Magyarország és a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO-OMPI), mint az ENSZ szakosított szervezete: nemzetközi egyezmények és a magyar szerepvállalás a szellemi tulajdon védelmére irányuló nemzetközi normaalkotási folyamatokban*. A WIPO-szerződés 1968-tól lépett életbe (korábban BIRPI néven működött: (Szellemi Tulajdon Védelmének Egyesített Irodája Bernben), s története korszakokra osztható: a 80-as évektől például egy új időszak kezdődött a változó politika, a digitalizáció és a gyarmatbirodalmak felbomlása miatt. Mezei levéltári anyagokkal dolgozott, 1967-től tervezi a dokumentumok vizsgálatát. A magyar érintettség a Szellemi Tulajdon Világszervezete, a WIPO történetében átlagon felüli volt: Bogsch, Boytha, Ficsor, Lontai megkerülhetetlen nevek. A WIPO Bogsch Árpád egykori vezérigazgató által megtervezett működési elve is kitűnik az ENSZ szakosított szervezetek közül, mivel nagyrészt nem a tagállami befizetések tartják el, hanem térítési díj ellenében látja el iparjogvédelmi munkáját, ezért önfenntartó. Kevesen tudják, hogy az Arcanumot is a szellemi tulajdont őrzőknek, így Bendzsel Miklósnak és a Szabadalmi Hivatalnak köszönhetjük. Következő előadóként **Lakatos István** nagykövet (Külgazdasági és Külügyminisztérium) tartotta meg az eredetileg a programban szereplőtől kissé eltérő című előadását: *Kádári kompromisszumok és ENSZ emberijogi eljárások: a belső konszolidációtól a Helsinki záróokmányig (1965–1975)*. Lakatos levéltári anyagok alapján tárta fel a kérdéshez való magyar hozzájárulást a 70-es években, egy már megváltozott környezetben. Ennek kapcsán megemlítette, hogy Magyarország Lengyelországgal együtt meghívást kapott a

vietnámi háborút lezáró Párizsi Egyezmény által létrehozott Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottságba 1973-ban, és hogy az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia Helsinkii Záróokmányának aláírásakor egyedül Kádár beszélt a szocialista országok felszólalói közül az emberi dimenziót, így az emberi jogokat is érintő, ún. „harmadik kosár” tartalmáról. Magyar kezdeményezésekről is beszámolt: így Magyarország aktív közreműködéséről a Vietnámban fogvatartott amerikai pilóták kiszabadításában 1970-ben, illetve az Állam és Jogtudományi Intézet legendás igazgatója, Szabó Imre által írt Socialist Concept of Human Rights című könyv eljuttatásáról az 1968-as teheráni emberjogi konferenciára. A magyar szakemberek fontos szerepet játszottak két ENSZ szakbizottságban: az apartheid elleni bizottságban, az ICERD-ben (a faji megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról) és a nők helyzetével foglalkozó bizottságban (CSW). Ez utóbbiban Bokorné dr. Szegő Hanna játszott aktív szerepet 1965 és 1976 között. Összefoglalva: Magyarország, amely mindvégig kereste mozgásterét a szovjet érdekszférán belül, ebben az időszakban visszanyerte multilaterális láthatóságát, és erősítette nemzetközi legitimációját, az emberi jogok kérdésében retorikailag közeledett a nemzetközi normákhoz, de ténylegesen továbbra is korlátozott polgári és politikai jogok jellemezték az országot. **Munkácsi Péter**, független kutató Magyarország és a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO-OMPI) mint az ENSZ szakosított szervezete: nemzetközi egyezmények és a magyar szerepvállalás a szellemi tulajdon védelmére irányuló nemzetközi normaalkotási folyamatokban – szerzői jogi alapvetések című előadását egy kis novella érzékletes felolvasásával kezdte. Megidézte egy olyan magyar delegáció genfi utazásának ködös hajnali óráját, amelyen mind jómagá, mind a szekcióvezető Bendzsel Miklós részt vett. Az előadás a kutatás által érintett 1967–2013 közötti időszak magyar szerzői jogi kodifikációját, jogfejlődését vizsgálta. A szerzői jog nemzetközivé válásában az Irodalmi és zenei művek védelméről szóló Berni Egyezmény volt kulcsfontosságú (1886, 1971). Az intézményesülés a BIRPI-vel, majd később jogutódjával, a WIPO-val (Szellemi Tulajdon Világszervezete már Genfben) történt meg. A WIPO magyar származású vezetői tisztségviselői a már említett Bogsch Árpád főigazgató, Boytha György, id. Ficsor Mihály és Bobrovsky Jenő osztályvezetők voltak. Felmerült a kérdés, vajon a XXI. század a multilateralizmus évszázada lesz-e. A WIPO második, modern, s építése során Bogsch által személyesen felügyelt üvegpalotája aranykupolájának feliratával zárta előadását, amely magyar fordításban:

„Az emberi szellem a forrása minden művészi alkotásnak és találmánynak. Az életet emberhez méltóvá azok teszik”.

A panel záróelőadásában **Kecskés D. Gusztáv**, a kutatócsoport vezetője beszélt a nap folyamán már sokat emlegetett, magyar származású Bogsch Árpádról (1919–2004), a WIPO alapító főigazgatójáról, különös tekintettel Magyarországhoz fűződő kapcsolatairól. Bogsch ugyan csak 29 éves koráig, 1948-ig élt Magyarországon, de *Szellem és jog* című önéletrajzát magyarul írta meg. A világpolgár Bogsch Párizs, Bern és Washington után Genfben találta meg hivatását. Kecskés a Magyar Nemzeti Levéltár és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára forrásait (történt kísérlet Bogsch beszerzésére az Állambiztonság részéről, de nem vezetett sikerre), francia és amerikai külügyi levéltári anyagokat, továbbá természetesen a WIPO irattárát használva, illetve oral history interjúkat készítve kutatott a főszereplő után. Magyarsága mindvégig fontos maradt neki, és próbálta közelíteni Magyarországot a Nyugathoz, például az 1966-ban Budapesten tartott Kelet–Nyugat szimpóziummal. Később a tiszteletet hazájától is megkapta, például az Országos Szabadalmi Hivatal 75. évi jubileumi ünnepségén. Mindez az 1977-es Budapesti Szerződés helyszínválasztásában különösképpen megmutatkozott: Bogsch ugyanis mindenképpen szerette volna, ha a magyar fővárosról is

elneveznek egy egyezményt (A mikroorganizmusok szabadalmi eljárás céljából történő letétbe helyezése tárgyában).

A második panel témája *Az ENSZ, a nemzetközi jog és Magyarország* volt, amelyet szekcióelnökként a Jogtudományi Kutatóintézet igazgatója, **Gárdos-Orosz Fruzsina** vezetett. **Szalai Anikó**, a Szegedi Tudományegyetem docense és intézetvezetője nyitóelőadásában áttekintette az ENSZ nemzetközi jogfejlesztő tevékenységének hatását a magyar jogra. Az ENSZ számos területen fejlesztette a nemzetközi jogot: az emberi jogok, nemzetközi büntetőjog, tengerjog, nukleáris energia, nemzetközi gazdasági és kereskedelmi jog, szerzői jog, környezetvédelmi jog, stb. Magyarország 1955-ös csatlakozása után törekedett a jelentősebb egyezmények átvételére, de kimaradt néhány fontosabból (migráns munkavállalók és családtagjainak jogaival és a személyek erőszakos eltűnésével foglalkozó egyezmények), és más egyezményeket csak jelentős késéssel ratifikált (az 1951-es menekült egyezményt például 1989-ben). A kihirdetés néhol teljes magyar fordítás nélkül, esetleg hibás fordítással történt meg, de előfordult az is, hogy elfelejtették kihirdetni azokat. Ennek jellegzetes példája a 2002-ben alakult Nemzetközi Büntetőbíróság Statútumának elmaradt kihirdetése, mely egyezményből 2025-ben aztán Magyarország ki is lépett.

Hoffmann Tamás, az ELTE TK Jogtudományi Intézetének tudományos főmunkatársa szakterületéről a *Nemzetközi büntetőjog, az ENSZ és Magyarország kapcsolatáról* tartott előadást. Magyarország a Nyugattal szemben erkölcsi fölényben érezte magát a 60-as-70-es években a nemzetközi büntetőjog területén. Az Eichmann-ügy volt később a mobilizáló tényező. A szocialista országok számára dilemmát jelentett, hogyan működjenek együtt Izraellel. Végül az áldozatok és túlélők magyar, csehszlovák, lengyel és kelet-német információkat adtak át informális csatornákon a területi jogi illetékesség alapján. Az Eichmann-per jelentős paradigmaváltást hozott, és az apartheid kérdésében már fő szerepet vállalt Magyarország. 1963-ban az Apartheid Különbizottságban azt javasolta, hogy azt minősítsék emberiség elleni bűncselekménynek. Ekkor még az általános elévülési idő 20-25 év volt csupán. Az erőfeszítések 1973-ban az Apartheid elleni egyezményhez vezettek, amelyet Magyarország elsőként ratifikált, de akkor a szocialista és a fejlődő országokon kívül más állam nem is ratifikálta azt. A Nemzetközi Büntetőbíróság Római Statútumára (2002) pedig beért a gondolat, az emberiség elleni bűncselekmények között szerepelt már az apartheid is. A következő két előadás az ENSZ és az emberi jogok közül kifejezetten a nők jogaira koncentrált. **Juhász Borbála** a Jogtudományi Kutatóintézet kutatási asszisztense és a Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség titkára az *ENSZ 1995. évi Pekingi Nőjogi Világtalálkozójáról* tartott előadást. Megjegyezte, mennyire megilletődött, amiért kutatásának tárgyai részben ott ülnek a közönség soraiban. Eleanor Roosevelt-tel kezdődött az a hosszú folyamat, ami aztán az ENSZ Milleniumi Fejlesztési Célok Nemek egyenlősége (5.) területéig vezetett. Mrs Roosevelt az ENSZ londoni alakuló konferenciáján olvasta fel 1946-ban a Nyílt levél a világ nőihez című felhívását, amely a Nők Jogaiért Felelős Bizottság (CSW) kezdete lett, amely az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsán (ECOSOC) belül alakult meg. 1975 és 1985 között, a Nők Nemzetközi Évtizede harmadánál, 1979-ben lépett életbe az igen hosszú nevű, de általában rövidítésével jelzett a Nők Elleni Diszkrimináció Minden Formájának Megszüntetéséről szóló ENSZ Egyezmény (CEDAW). A CSW tagja 1964-től, több mint 10 éven át a női jogok területén nagyon aktív Bokorné dr. Szegő Hanna, tevékenységét az ENSZ-ben elismerték, míg a CEDAW Bizottságnak Lamm Vanda volt tagja 1984 és 1989 között. A Pekingi Világkonferenciára 1995-ben került sor, két párhuzamos helyszínen: a kínai fővárosban a hivatalos delegációk üléseztek. Míg az onnan 50 km-re fekvő Huajzsouban a civil küldöttek táboroztak le. Juhász levéltári

források feldolgozása mellett oral history interjúkat készít a résztvevőkkel. A két hétig tartó eseménysorozat végkifejlete a Pekingi Nyilatkozat és Cselekvési Terv lett, amely 2025-ben lett 30. éves. A szekció záróelőadása páros előadás volt: **Balogh Lídia** (ELTE TK Jogtudományi Intézet) és **Acsády Judit** (ELTE TK Szociológiai Intézet) beszélt *Az emberkereskedelemtől és a prostitúcióról szóló "New York-i egyezmény" fogantatásáról Magyarországon*. Harmadik szerzőtársuk, **Móor Vivien** (ELTE PhD-hallgató) ezúttal nem tudott jelen lenni. A bevezetőben elhangzott, hogy a három kutató felosztotta a három korszakot, Acsády a korai nőmozgalmaknak az egyezményhez vezető útját vizsgálta, Móor a szocialista időszak levéltári anyagaiban mélyedt el, Balogh pedig az 1989 utáni, jelenkori jogi hatásait vizsgálta az egyezménynek. Munkájuk során időben a népszövetségi időszak előzményeiig kellett, hogy visszanyúljanak, ugyanis a New York-i egyezmény (1949) preambuluma 4 korábbi, 1945 előtti egyezményt sorol fel (például az 1910-ben kötött Egyezményt a leánykereskedelem büntetőjogi üldözéséről, valamint az obszcén kiadványok visszaszorításáról; e dokumentum létrehozásában magyar delegált is részt vett a Magyar Királyi Igazságügyi Minisztérium részéről). A leánykereskedelem ellen szinte az összes korabeli női, szüfrazsett szervezet fellépett, köztük a magyar Feministák Egyesülete, vagy a Magyarországi Nőegyletek Országos Szövetsége is, amelynek elnöke az az Apponyi Albertné volt, aki az első nő volt, akit beválasztottak a Népszövetség Közgyűlésének Főbizottságába (elnökségébe). A New York-i egyezmény, követve a korábbi irányvonalat, abolicionista szemléletű, azaz a prostitúció minden formáját ellentétesnek tartja az emberi méltósággal. Ennek szellemében tiltja a bordélytartást, és segíteni rendeli az áldozatokat. Az 1955-ös magyar csatlakozáskor Magyarországon már szocialista államként az volt az alapvetés, hogy a prostitúció a kapitalizmus maradványa, és a prostituáltakat át kell nevelni. Az Egyezményt Gerő Ernő rövid kivonatában ismertették csak, és a Nemzetközi Bíróság joghatóságát elutasították. Bár az egyezményt ratifikálták, azzal ellentétes volt a végrehajtása, mivel a prostituáltakat büntették, az "üzletszerű kéjelgés" fogalmát csak a rendszerváltás után lehetett kivezetni. 1989 után a prostitúció új formái jelentek meg: benti formája klubokban, utcai formája kamionos parkolóknál, stb. Az 1990-es években felmerült, Demszky Gábor, Budapest főpolgármestere javaslatára, az Egyezményből való kilépés is, de végül az EU-csatlakozáshoz közeledve ezt elvetették, s egy kompromisszumos, vegyes forma lépett életbe: türelmi zónákat jelöltek volna ki utcai prostitúció céljára, és újfent egészségügyi "bárca" kiváltására kötelezték a nőket (amit az Alkotmánybizottság alkotmányellenesnek ítélt 2011-ben). Összefoglalásképpen elhangzott, hogy a Népszövetség idején a viták artikuláltabbak voltak, és az egyezmény hatása talán jelképes volt.

A harmadik szekció címe: *Az UNESCO és Magyarország* volt. A szekciót az a **Pataki Pál** vezette, aki egykori diplomataként, az UNESCO Végrehajtó Tanácsának volt elnökeként a legjobb választás volt erre a feladatra. **Pogácsás Anett** (PPKE, egyetemi docens) *A kultúra és a szerzői jog szolgálatában – avagy miért lépett be Magyarország kétszer is az UNESCO-ba?* címmel tartotta meg előadását. Ennek középpontjában az a kérdés áll, miért csatlakozott Magyarország kétszer az UNESCO-hoz, és hogyan alakult a kulturális jogértelmezés és nemzetközi együttműködés e folyamatban. Pogácsás a szerzői jog nemzetközi dimenzióját mutatta be, hangsúlyozva, hogy az UNESCO szerepe túlmutat az oktatás és kultúra védelmén: a szellemi tulajdon, az alkotók jogainak és a kulturális sokszínűség védelmének globális fórumává vált. Előadása a kulturális identitás, a nemzeti érdekérvényesítés és a nemzetközi jog kapcsolatát értelmezi, történeti példákon és a magyar részvétel bemutatásán keresztül. **Scheibner Tamás** (ELTE HTK Történettudományi Intézet tudományos főmunkatársa) a nemzetközi értelmiségi együttműködés rendszerének az UNESCO-val való kapcsolatáról

beszért *A béke adminisztrációja (1919-1946)* című előadásában. Az első világháború után a tudásközzvetítés infrastruktúrája összeomlott. Ennek újraélesztésére hívták létre a CICI-t (Értelmiségi Együttműködés Nemzetközi Bizottsága, a francia kezdőbetűk rövidítése) 2022-ben, amelynek székhelye Genfben a Palais Wilson lett. Első elnöke Henri Bergson volt. Két évvel később francia javaslatra létrejött az IIIC, egy állandó végrehajtó intézmény, természetesen Párizsban, Julien Luchaire elnökletével. A nemzeti bizottságok rendszerén keresztül működő hálózat állandó magyar tagja Magyar Zoltán lett, tagjai között pedig Székfü Gyulát vagy Tormay Cécile-t is megtaláljuk. Már a második világháború idején elkezdődött a rendszer átalakítása Londonban a szövetségesek oktatásügyi minisztereinek konferenciáin 1942–1945 között, majd 1945-ben szintén itt létrejött az UNESCO, amely átvette a CICI és az IIIC iratanyagát. A béke előmozdítását volt hivatva elősegíteni a filantróp híd megalakulása is az olyan amerikai alapítványokkal, mint a Rockefeller Foundation és a Carnegie Endowment for International Peace is. Az „eszme adminisztrációja” végül tartós formának bizonyult. Második előadóként **Lénárt András** (SZTE, egyetemi docens) – *Az UNESCO és a magyar filmművészet kapcsolattörténete* című előadása a magyar filmművészet és az UNESCO közötti több évtizedes együttműködést vizsgálta, különös tekintettel a kulturális diplomácia és a művészeti reprezentáció összefonódására. A kutatás levéltári anyagokon, UNESCO-filmes dokumentumokon és Kovács Andrásnak a Nemzeti Film Intézetben őrzött hagyatékán alapul. Kiemelt példa az 1975-ös *Kié a művészet?* című UNESCO-megbízásra készült film, valamint a budapesti 1966-os UNESCO Filmművészeti Találkozó. Az előadás bemutatta, miként járult hozzá a magyar film a nemzetközi kulturális párbeszédhez, és hogyan tükrözi az UNESCO-rendezvények révén a korszak politikai és esztétikai dilemmáit. Lénárt célja, hogy feltárja a magyar részvétel dokumentumait, és értelmezze az UNESCO által inspirált filmprojektek kulturális szerepét a hidegháborús közegben.

Az első nap utolsó panelje az **ENSZ-békefenntartás, leszerelés és Magyarország** címet viselte, szekcióvezetőként **Kemény János** (tudományos munkatárs, NKE) működött közre, aki bevezető szavaiban a leszerelés fontosságát hangsúlyozta. **Besenyő János** (egyetemi tanár, Óbudai Egyetem) *A magyar ENSZ-békefenntartók Afrikában* című előadásában átfogó képet adott a Magyar Honvédség és a rendvédelmi erők részvételéről az afrikai ENSZ-békefenntartó műveletekben a rendszerváltozás előtti és utáni időszakban. Besenyő bemutatta, hogy Magyarország az 1980-as évektől kezdve számos afrikai misszióban vett részt – Namíbiától Angolán, Mozambikon és Libérián át egészen Maliig és Nyugat-Szaharáig. A műveletek célja a tűzszünetek ellenőrzése, a választások lebonyolítása, a humanitárius segélyezés koordinálása, valamint a fegyveres csoportok leszerelése volt. A magyar katonák és rendőrök magas szakmai elismertségre tettek szert, és a tapasztalatok jelentősen hozzájárultak Magyarország nemzetközi presztízsének erősítéséhez. Az előadás szólt a logisztikai, szervezeti és politikai kihívásokról is, amelyek a nemzetközi integráció és az afrikai elköteleződés közötti egyensúlykeresést jellemezték. Besenyő hangsúlyozta, hogy bár Magyarország ENSZ-szerepvállalása az utóbbi években visszaszorult, a korábbi afrikai missziók tapasztalatai ma is alapvetőek a magyar békefenntartói és biztonságpolitikai gondolkodásban. **Boldizsár Gábor** (NKE, egyetemi docens) *Magyar részvétel az ENSZ mozambiki katonai megfigyelőmissziójában (ONUMOZ, 1992–1994)* című előadása a magyar szerepvállalást helyezte tágabb történelmi és politikai kontextusba. A hidegháború lezárása után Magyarország biztonságpolitikai identitáskeresését vizsgálja, amikor az ország a Varsói Szerződés felbomlását követően az ENSZ békefenntartó struktúráihoz csatlakozott. Az ONUMOZ-misszió – a maga multidimenzionális jellegével (vagyis a katonai feladatokon túl politikai, rendészeti, intézményépítési, humanitárius és

fejlesztési tevékenységeket is integrált módon látott el) – mérföldkő volt a magyar fegyver nélküli katonai megfigyelés történetében, és egyúttal a hadsereg nyugati típusú reformjának egyik alapköve lett. A fiatal tisztek itt szerzett tapasztalatai később a honvédség modernizációjában és a NATO-csatlakozás előkészítésében is meghatározóvá váltak. Boldizsár kiemelte, hogy az ONUMOZ sikeresen teljesítette az ENSZ Biztonsági Tanács mandátumát, és a magyar részvétel szakmai, diplomáciai és morális szempontból is példaszerűnek bizonyult. A kutatás forrásai között interjúk, levéltári dokumentumok és személyes tereptapasztalatok is szerepeltek, a prezentáció fotóin is, ami külön élményszerűvé és hitelessé tette az előadást.

Gracza Hornyák Veronika (független kutató) *Nők az ENSZ-békefenntartásban és a missziós szerepvállalás magyar vonatkozásai* című előadásában a „Nők, Béke és Biztonság” (Women, Peace and Security, WPS) ENSZ-agenda keretében vizsgálta a nők békefenntartó szerepét, különös tekintettel a magyar részvételre. Gracza Hornyák bemutatta, hogy a Biztonsági Tanács 1325. számú határozata (2000) alapjaiban változtatta meg a békeműveletek nemi dimenzióit, elismerve a nők sajátos biztonsági helyzetét és kulcsszerepét a békefolyamatokban. Statisztikai és kvalitatív adatokkal is érzékeltette, hogy a magyar női békefenntartók aránya 2012 és 2025 között 6–17% között mozgott, és a legtöbb nő a MINURSO (Nyugat-Szahara) és az UNFICYP (Ciprus) missziókban szolgált. A kutatás rávilágított a strukturális akadályokra – például a haderőnemi és beosztásbeli korlátokra, valamint a női katonák által tapasztalt előítéletekre –, ugyanakkor hangsúlyozta a fokozatos előrelépést a nemi egyenlőség és az integrált biztonságpolitika megvalósulása felé. Az előadás egyaránt illeszkedett a társadalmi nemek tudománya és a biztonságpolitikai kutatások metszetébe, és a magyar honvédség reformfolyamataiban is fontos reflexiós pontot jelent.

Nagy László (nyugalmazott egyetemi tanár, NKE) *Az ENSZ keretében folyó leszerelési tárgyalások és Magyarország az 1970-es évek elejéig* című előadásában vázolta az ENSZ szerepét a katonai műveletekben. Az ENSZ kollektív biztonsági szervezatként alapvetően reagáló jellegű intézmény, de a leszerelés és a fegyverzet-ellenőrzés kivételt képez ez alól. Ezután részletesen bemutatta a különböző preventív egyezményeket, így az Antarktisz-egyezményt (1959), a Részleges Atomcsend Szerződést (PTBT, 1963) majd a Teljes Atomcsend Egyezményt (1996), a Békés Világűr Szerződést (1967), az Atomsorompó-Szerződést (NPT, 1968), az Atomfegyver-mentes Zónák (NWFZ 1959–2009) kialakítását, a Tengerfenék-Szerződést (1979), a Biológiai és Toxinfegyverek tilalmát (1975, 1925-ös előzménnyel a genfi konferenciáról). Beszért továbbá a környezetmódosító eljárásokról és a mértéktelen sérüléseket okozó fegyverekről szóló konvenciókról (1977 és 1981), amelyek megkísérelték globálisan korlátok közé szorítani a pusztító fegyvereket.

Október 22-én, a konferencia második napján *Magyarország és az ENSZ-család intézményeinek kapcsolatáról* volt szó két szekcióban is. Ezek közül az első szekció elnöke **Andreides Gábor** (NEB, tudományos főmunkatárs), az olasz fasizmus kutatója volt. Elsőként az előző napról időhiány miatt átcsúszott előadást hallgattuk meg. **Szűcs Tamás Ádám** (EKKE, egyetemi adjunktus) egykori vezető külpolitikai újságíró éppen Líbiában tartózkodott, ezért előadását kérésére felolvasták. *Magyarország és a Világörökségi Egyezmény: a kezdetek* című értekezése a világörökségi rendszer születésének és Magyarország csatlakozásának történetét mutatta be. Szűcs hangsúlyozta, hogy az UNESCO legismertebb programja a világörökségi egyezmény, amely mára a kulturális identitás és turisztikai vonzerő egyik legerősebb globális eszköze, és az olimpiai érmek, az Oscar- és a Nobel-díj után a negyedik legismertebb díj a világon. A kutatás a szocialista országok – köztük Magyarország – viszonyát vizsgálja a rendszerhez. A hatvanas–hetvenes években a keleti blokk vonakodott a részvételtől, a szovjet

bizalmatlanság és ideológiai különbségek miatt. Magyarország 1985-ben csatlakozott, részben a nemzetközi nyitás és az Európai Kulturális Fórum megrendezése kapcsán. A csatlakozást követően gyorsan elkészült az első várományosi lista, majd 1987-ben Hollókő és a budai panoráma felkerült a világörökségi listára. Az előadás elsődleges forrásokra, interjúkra és levéltári kutatásokra támaszkodott, és a magyar műemlékvédelem nemzetközi beágyazódásának korai szakaszát tárja fel. A következő előadó **Domaniczky Endre** (irodavezető konzul, Ausztrália, KKM) volt. Mivel ő pedig Melbourne-ben tartózkodott, az ő előadását is felolvasták. Az értekezés az *UNICEF és Magyarország* kapcsolatának korai történetét elevenítette fel. A kutatásból kiderül, hogy az ENSZ Gyermekalapja már a II. világháború utáni években aktívan segítette a háború sújtotta országot – gyógyszerekkel, tápszerekkel, élelmiszerrel. Az együttműködés ugyan politikai döntés miatt hamar megszakadt, de az 1956 utáni időszakban újraindult, majd 1971-ben megalakult az UNICEF Magyar Nemzeti Bizottsága. A szervezet globális szolgáltatóközpontjának 2015. évi Budapestre költözése ennek a több évtizedes kapcsolatnak az újjáéledését jelképezi – nem új kezdet, hanem egy történelmi kontinuitás folytatása. **Köbel Szilvia** (KRE ÁJK, egyetemi docens, rektori főtanácsadó) előadásában *Magyarország és a hágai Nemzetközi Bíróság kapcsolatát* tekintette át. A San Franciscó-i konferencián 1945-ben létrehozott testülethez kapcsolódóan felidézte, hogy Magyarország már az 1947-es párizsi békeszerződés kapcsán megjelent a Bíróság látóterében. A Mindszenty- és Ordass-perék, valamint a Bíróság 1950-es tanácsadó véleménye mutatták, miként vált a nemzetközi jog a háború utáni rendezés eszközévé. Az előadás egészen a Gabčíkovo–Nagymarosi vízlépcső ügyig vezette el a hallgatóságot, jelezve, hogy a Hágával való kapcsolat immár tartós része Magyarország jogi külkapcsolatainak. **Hegedűs Gyula** (egyetemi docens, tanszékvezető, BGE) előadása a *Magyarország és az IMF – a kezdetek* címet viselte, és az 1982-es csatlakozást megelőző időszak gazdaságpolitikai hátterét tárta fel. A Bretton Woods-i konferencia (1944) magyar visszhangjától kezdve bemutatta, miként vált az IMF és a Világbank a háború utáni pénzügyi világrend meghatározó szereplőjévé. Magyarországon már a negyvenes évek közepén felmerült a csatlakozás gondolata, ám a politikai fordulat után a nyugati intézmények „ellenséges” szimbólummá váltak. Ennek ellenére az IMF folyamatosan figyelemmel kísérte a magyar gazdaság alakulását, így készítve elő a későbbi integrációt. Felhívta a figyelmet arra is, hogy a történelmi előzmények megértése segíthet abban, hogy hazánk mai nemzetközi szerepvállalása tudatosan épüljön a múlt tapasztalataira.

Az ENSZ-család intézményeinek kapcsolata Magyarországgal II. folytatódott a következő szekcióban is, amelynek elnöke **Tóth Tibor** nyugalmazott nagykövet volt, az Átfogó Atomcsend Szerződés Szervezetének (Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty Organization, CTBTO) volt vezetője. Az első előadó **Horváthy Balázs** (ELTE TK JTI, tudományos munkatárs, osztályvezető) volt, aki **Vadász Vandával** (ELTE TK JTI tudományos munkatárs) közösen készített tanulmányát mutatta be, amelynek címe: *Az UNCITRAL és Magyarország*. A nemzetközi kereskedelmi jog egységesítését célzó ENSZ-bizottság, az UNCITRAL (United Nations Commission on International Trade Law) létrejöttében és működésében játszott magyar szerepvállalást tárják fel. A kutatás levéltári forrásokra és korabeli jogtudományi szakirodalomra épül, különös figyelmet fordítva a magyar diplomácia kezdeményező szerepére az 1960-as években. A magyar javaslat – Ustor Endre, Meznerics Iván és Katona Péter nevéhez fűződően – 1964-ben vetette fel a nemzetközi kereskedelmi jog kodifikációjának szükségességét az ENSZ keretei között. A javaslat végül 1966-ban, az ENSZ Közgyűlés 2205. számú határozatával az UNCITRAL megalapításához vezetett, ami Magyarországot az alapító

tagállamok közé emelte. Az előadás részletesen bemutatta Magyarország szerepét a bizottság munkájában: több magyar jogász – köztük Réczei László, Szász Iván és Eörsi Gyula – töltött be elnöki vagy vezetői pozíciót, és aktívan részt vett kulcsfontosságú egyezmények (például a Bécsi Vételi Egyezmény, a választottbírói modelltörvény) kidolgozásában. A kutatás rámutat, hogy az UNCITRAL-tagság nemcsak a nemzetközi jogfejlesztésben való részvételt jelentette, hanem a magyar külpolitika mozgásterének bővítését is szolgálta a hidegháborús politikai kontextusban. Horváthy és Vadász szerint az UNCITRAL ma is a nemzetközi jogegységesítés egyik leghatékonyabb fóruma, amelyben Magyarország következetes, szakmai alapú jelenléte 1966 óta töretlen. **Kecskés Gábor** (ELTE TK JTI, tudományos munkatárs) *Az ENSZ, a környezetvédelem és Magyarország* (UNEP) című előadása a nemzetközi környezetvédelmi gondolkodás és jogfejlődés történeti ívét mutatta be az 1960-as évektől napjainkig, különös tekintettel Magyarország ENSZ-kereteken belüli szerepvállalására. Az előadás rávilágított, hogy a technikai fejlődés, a médián keresztül ismertté váló környezeti katasztrófák (például a Torrey Canyon tankhajó olajszennyezése) és a környezettudományi diskurzus (Rachel Carson, Paul Ehrlich nagyhatású könyvei és a Római Klub) a hatvanas évek végére globális környezeti tudatosságot eredményeztek. Ennek hatására jött létre az ENSZ Környezeti Programja (UNEP), amely az 1972-es stockholmi konferencia nyomán a nemzetközi környezetpolitika legfőbb koordináló szervévé vált. Magyarország a kezdetektől aktív résztvevője a multilaterális környezetvédelmi folyamatoknak, amit a nemzetközi egyezmények ratifikációja, a vízdiplomáciai kezdeményezések (például a Budapest Water Summit) és a fenntarthatósági célokban vállalt szerep is jelez. Az előadás kiemelte, hogy a magyar ENSZ-képviselőt a 2010-es évektől következetesen képviseli a körforgásos gazdaság, a hulladékgazdálkodás és a vízbiztonság ügyét, miközben Raisz Anikó államtitkár 2024–2026 között az UNEA (United Nations Environment Assembly) alelnökeként a legmagasabb szinten is képviseli Magyarországot. Kecskés konklúziója szerint az ENSZ környezetvédelmi dimenziója a globális kormányzás egyik kulcsterületévé vált, amelyben Magyarország – az EU tagjaként is – kezdetektől fogva proaktív és hiteles szereplő. **Kiss András** (MNL, főlevéltáros, osztályvezető) *Magyar szakértők tevékenysége az UNIDO által koordinált projektekben* című előadása levéltári és szakirodalmi forrásokra támaszkodva rekonstruálta a vizsgált témát, különösen az 1960–1980-as évek időszakában. Bemutatta, hogy az UNIDO 1965-ös megalakulása az iparosítás nemzetközi támogatását célozta, amihez Magyarország – a szocialista blokk tagjaként – kezdettől fogva aktívan csatlakozott. A magyar szakértők elsősorban tanulmányutak, ösztöndíjak, szakértői értekezletek és ipari továbbképzések révén kapcsolódtak be a fejlődő országok iparfejlesztési folyamataiba. Az előadás számos konkrét példát említett: magyar szakemberek dolgoztak többek között Zambiában, Mauritiuson és Madagaszkáron, illetve részt vettek az UNIDO gyógyszeripari tanulmányainak kidolgozásában is. Az együttműködés nemcsak a fejlődő országok ipari modernizációját segítette, hanem a magyar gazdasági és technológiai tudás nemzetközi elismertségét is növelte. Kiss következtetése szerint az UNIDO-projektek lehetőséget teremtettek a magyar ipari szakemberek számára a nemzetközi tapasztalatszerzésre és a hazai iparszerkezet modernizációjára, ami jól illeszkedett a Kádár-korszak külgazdasági nyitásának céljaihoz. Kiss összegzése szerint a magyar szakértői jelenlét az UNIDO-ban az ország nemzetközi ipari kapcsolatrendszerének egyik legfontosabb csatornájává vált a hidegháborús korszakban.

A konferencia utolsó panelje a *Fejezetek a Magyarország és az ENSZ közti kapcsolatok történetéből* címet viselte. Szekcióelnöknek Nagy Andrást (tudományos tanácsadó, IASK, Kőszeg), író, esztétát, az Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet volt igazgatóját kérték

föl. **J. Nagy László** (egyetemi tanár, emeritus, SZTE) előadása a *Magyar külpolitikai erőfeszítések a harmadik világ (az arab országok) irányában a „magyar ügy” ENSZ-napirendről való levétele érdekében* címet viselte. Az 1956-os forradalom utáni magyar diplomácia egyik legkényesebb időszakát elemezte, amikor a Kádár-kormány az ENSZ Közgyűlésén a „magyar ügy” napirendről való levételén dolgozott. A kutatás a harmadik világ, elsősorban az arab államok felé irányuló külpolitikai nyitás eszközeit és motivációit vizsgálta. Részletesen ismertette a magyar diplomáciai küldöttségek (például Szarka Károly és társai) erőfeszítéseit Egyiptomban, Szíriában, Irakban és más arab országokban, ahol a Szovjetunióval szimpatizáló nacionalista hullám kedvező fogadtatást biztosított Budapest számára. A tanulmány forrásai diplomáciai jelentések, sajtóidézetek és helyszíni beszámolók, amelyek érzékeltetik, miként illeszkedett a magyar diplomácia a hidegháborús Kelet–Nyugat versengésbe. J. Nagy konklúziója szerint az arab világ nacionalista törekvései és a Nyugat gyarmati politikájával szembeni ellenszenv lehetővé tették Magyarország számára, hogy sikeresen mérsékelje nemzetközi elszigeteltségét, és új szövetségi viszonyokat alakítson ki a fejlődő világban. **Somlai Katalin** (kurátor, 1956-os Intézet Alapítvány) **Hollai Imre diplomáciai pályáivéről** tartott előadást. Annak a Hollai Imrének (1925–1997) a diplomáciai pályafutását rekonstruálta, aki egy munkáskaderből a nemzetközi diplomácia élvonalába emelkedett, a hidegháborús Magyarország külpolitikáját formáló szereplővé vált. A fotókkal gazdagon illusztrált előadás bőséges levéltári forrásanyagra és visszaemlékezésekre támaszkodott, és a magyar külügyi apparátus kéderképzésének, ideológiai lojalitásának és szakmai professzionalizálódásának összefüggéseit tárta fel. Hollai 1945-ben lépett be a kommunista pártba, és 1949-től a Külügyminisztériumban dolgozott, majd 1956-ban New Yorkban – titkosszolgálati tevékenysége mellett – a magyar ENSZ-képviselő helyettes vezetője lett. Diplomáciai karrierje kezdetben a politikai lojalitáson, később a multilaterális tárgyalási gyakorlatban szerzett tapasztalatokon alapult. Pályája csúcspontja az volt, amikor 1982-ben – a kelet-európai országok konszenzusos jelöltjeként – az ENSZ Közgyűlés 37. ülészakájának elnökévé választották. Somlai bemutatta Hollai kettős szerepét: egyrészt a szocialista külpolitika hű végrehajtójaként, másrészt a nemzetközi együttműködés elkötelezett híveként lépett fel. Somlai árnyaltan elemezte, miként vált Hollai személyében a politikai lojalitás és a szakmai hitelesség egyensúlya a kádári diplomácia jellemző mintázatává. Az ENSZ-ben végzett munkája – különösen a fejlődő országok gazdasági felzárkózását előmozdító kezdeményezések és a nemzetközi feszültségek tárgyalásos rendezésének támogatása – Magyarország presztízsét is növelte. Somlai következtetése szerint Hollai életútja a „káderkiválasztás sikertörténete”, amely ugyanakkor érzékletesen mutatja a kor politikai korlátait és a lojalitás árát is. **Kaszás Veronika** (Masaryk Institute and Archives of the Czech Academy of Sciences) *Magyarország és az UNHCR – A délszláv menekültek magyarországi befogadása (1988–1995)* című előadásában a magyar menekültügyi rendszer kialakulásának és az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságával (UNHCR) való együttműködés történetét vizsgálta a délszláv háborúk idején. A kutatás levéltári forrásokra és interjúkra épült, és a nemzetközi szervezet, valamint a magyar állami intézmények közötti politikai és intézményi dinamikákat elemezte. Bemutatta, hogy Magyarország 1989-ben csatlakozott az 1951-es genfi menekültügyi egyezményhez, majd a háborús válság idején mintegy 60–70 ezer menekültet fogadott be. Az UNHCR-ral közösen kialakított táborok és a menedékes státusz új jogintézményének bevezetése modellértékűvé tette a magyar gyakorlatot Közép-Európában. Az előadás ugyanakkor rávilágított az etnikai és politikai feszültségekre: a magyar hatóságok főként a magyar nemzetiségű menekülteket részesítették előnyben, ami ellentmondott a genfi egyezményben rögzített egyenlő bánásmód elvének. Kaszás elemzése kitért a földrajzi korlátozás vitájára is, amely hosszú ideig

akadályozta Magyarország globális menekültügyi szerepvállalását, valamint az UNHCR és a Belügyminisztérium közötti bizalmatlanságra, amely az 1990-es évek közepére nyílt konfliktussá vált. Az előadás végkövetkeztetése szerint Magyarország a menekültügyi intézményesítésében és humanitárius gyakorlatában úttörő szerepet játszott a régióban, miközben a nemzeti érdek és a nemzetközi normák közötti feszültség mindvégig meghatározta az UNHCR-rel való viszonyát.

A konferenciát a *Magyarország és az ENSZ – 2025 című kerekasztal beszélgetés* zárta le, amelynek során az ENSZ jelenlegi helyzetét, a változások jellegét vitatták meg a résztvevők. Az előző szekcióból megismert **Kaszás Veronika** (Masaryk Institute) moderálásával zajló beszélgetés résztvevői átfogták az ENSZ utóbbi 50 évének történetét: **Erdős André** volt ENSZ-nagykövet, **Tóth Tibor** nagykövet, az Átfogó Atomcsend Szerződés Szervezetének (CTBTO) egykori vezetője, **Kocsis Gergő**, a Külgazdasági és Külügyminisztérium ENSZ Főosztályának vezetője és **Stefánich Éva**, a kőszegi Institute of Advanced Studies (IASK) szóvivője fejtették ki véleményüket. Az első kérdés a múltra vonatkozott: mire emlékeznek legjobban, mi volt a két legkülönlegesebb élményük az ENSZ-szel kapcsolatban? Erdős André két meghatározó történelmi mozzanatot említett: amikor a délszláv háború alatt Magyarország az ENSZ Biztonsági Tanács nem állandó tagja lett (1992–1993), és a New York-i terrortámadások, 9/11. Ekkor ő New Yorkban dolgozott, és még hetekkel később is égett gumiszag volt a lakásában. Tóth Tibor 2005 és 2013 között dolgozott Bécsben a CTBTO-nál, míg korábban ENSZ-nagykövet volt Genfben és Bécsben, az észak-koreai atomrobbantást és a fukusimai erőműrobbanást említette. Ez utóbbinál a CTBTO egy milliárd dolláros megfigyelő rendszerének adataival segítette a Nemzetközi Atomenergia Ügynökséget. Kocsis Gergő az ENSZ-szel való első találkozásának emlékét elevenítette fel, amikor UNESCO gyakornokként dolgozott Párizsban. Különösen érdekesnek találta az Európán kívüli államok befolyását a folyamatokra. Sikerélményként említette a Világélelmezési Program (WFP) globális szolgáltató központjának (GBSC) megnyitását Budapesten, 2023-ban. Stefánich Éva arra büszke, hogy az 1975-ben indult ENSZ egyetemi hálózatban a kőszegi az első a volt szocialista országok közül, Krakkó kiestével. A következő kérdés az volt, globálisan mennyire szervezőképes az ENSZ jelenleg. Erdős szerint feltétlenül, és Madeleine Albrightot idézte angolul, az ENSZ „an indispensable organisation” [„egy nélkülözhetetlen szervezet”], akármilyen nehézségekkel küzd is, az ENSZ-et nem szabad felosztatni. Régóta érett az ENSZ megreformálásának a gondolata. Az 1989 után bonyolulttá váló világ, a jugoszláv polgárháború, a közel-keleti helyzet stb. miatt felvetődött a BT reformja, s ez részben meg is történt: a dekolonizáció után 5 állandó + 10 nem állandó tagra bővült. Erőteljesen felmerül az igény, hogy az ENSZ tükrözze vissza a világ mai helyzetét, hisz Japán, Németország, Brazília és India már több éve szeretne állandó BT tagságot. Tóth szerint ugyanolyan bonyolult a helyzet, mint 1890-ben, amikor még a "Belle Époque" alatt nem tudta senki, mi vár majd a világra az első világháborúban. Emlékeztetett rá, hogy a Népszövetségből kiváltak országok. Azt az óhaját fogalmazta meg továbbá, hogy ez most ne történjen meg újra, ne váljon ki senki az ENSZ-ből. A nagy kérdés ma, hogy az MI hogyan fogja megváltoztatni a világot, az ember és a gép együttműködése milyen lesz. Kocsis szerint a nagy geopolitikai konfliktusokban nincs vita arról, hogy az ENSZ struktúra nagyon is használható. Nyolcvan év alatt egyre növekvő szervezetté vált, sok tízezer ember életét formálja minden nap. Ha változik is majd az ENSZ, Magyarország legyen a változás része, hiszen még csak az átmenet elején vagyunk. Pénzügyi ösztönzőt jelent, ha egyes államok úgy döntenek, nem, vagy kevesebbet fizetnek be a rendszerbe. Végezetül azt az érdekes kérdést boncolgatták a résztvevők, mik lehetnek az

érdekek az ENSZ átalakításakor, és milyen ügyekben befolyásosak a magyar szakértők, hol van Magyarország helye az ENSZ-ről szóló viták folyamán. A résztvevők elmondták, hogy az 1945-ös Alapokmány elavult, mivel annak egy része az akkori gyarmati területekkel foglalkozik, amelyek azóta megszűntek. Más ma a támadás fogalma is: ebbe nem csupán a fizikai támadás tartozik, hanem a kibertámadás is. Az afrikai államok az Afrikai Unión keresztül két állandó tagot és egy nem állandó tagot küldenének a BT-be. Tóth kiemelte, hogy az ENSZ pénzügyi válságára a „bogschi megoldás” lehetne a gyógyír, azaz a WIPO mintájára, önálló bevétellel rendelkezhetne az ENSZ kiváltva a tagállami hozzájárulásokat. Kocsis felhívta a figyelmet arra, hogy bénító tényező az ENSZ-hez tartozó rengeteg, és egyre bővülő feladatkör: ma már 3-5000 mandátuma van a szervezetnek, sok-sok titkársággal, és minden napra esik egy nemzetközi nap... Stefánich az előkészületben lévő kőszegi ENSZ egyetem portfólióját részletezte: az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljai (SDG) nem valósíthatók meg interdiszciplinaritás nélkül. A globális témák mellett a nyugat-balkáni bővítés és a Dél-Kaukázus lesz majd különleges fókuszban. Ennek szellemében az Intézet a béke és biztonság, valamint a transzformatív technológiák témáit összekapcsolva vizsgálja majd mint elemző központ és közpolitikai intézet, valamint posztdoktori képzőhely. Földrajzi elhelyezkedése és erős iskolavárosi történelmi múltja miatt is esett a választás erre a városra, hiszen Bécs is csak egy órára van. Erdős a magyar befolyás változó szerepére lakonikusan és sokat sejtetően csak annyit válaszolt: „Változott”. Tóth szerint csoportok különíthetők el a világszervezetben mutatott magatartás szerint: Kanada és „az északi államok” nem csupán az őket közvetlenül érintő ügyekben nyilatkoznak meg, ellentétben Törökországgal és „a déli államokkal”, amelyek csekély érdeklődést mutatnak a nemzeti érdekeiken túlmutató kérdésekben. Az még szerinte nem dőlt el, hogy Magyarország melyik csoporthoz tartozik. A közjó javítását állandóan szem előtt kell tartani, és nem csupán a szűk nemzeti érdekből levezetve kell gondolkodni. Magyar cél volt, hogy több ügynökség kerüljön Budapestre, a WTO-ban és a GATT-ban pedig erős magyar szakértőgárda dolgozott. Kocsis elmondta, hogy Magyarország aktívan részt vesz az 5. (adminisztratív és pénzügyi) bizottság munkájában, amelyet a magyar nagykövetség elnököl (Horváth Zsuzsanna New York-i ENSZ-nagykövetség a Közgyűlés 80. ülésén). Fontos tisztázni, hogy az EU-tagállamok ENSZ-beli döntéshozatali rendszere a Lisszaboni Szerződés óta alapvetően megváltozott, hiszen a korábbinál szorosabban egyeztetik álláspontjukat. Kötelezően elsőként az EU-n belül kell lobbizni az álláspontunkért, utána lehet csak az ENSZ-ben. A WHO kérdésében például az EU genfi delegációja készített egy közös dokumentumot. Van olyan ország, amely elfogadta ezt, van, amelyik alaposan vizsgálta és befolyásolni akarta a szöveget. Magyarország egyébként mindig csatlakozik a közös EU-s állásponthoz. Az ENSZ-en belül a magyar szaktudás határozottan jelen van, és erős a befolyása, többek között az adóügyek területén. A globális adóügyi keretegyezmény készítése idején ez jelentős volt. Back-office-ként két ügynökség is Budapestre települt: az UNHCR (velük a viszony változó, 2022 óta megint jónak mondható) és a FAO Közép-Európai Regionális Irodája, továbbá az UNICEF Global Shared Services Centre (Központosított HR, bérszámfejtés, pénzügyi és IT szolgáltatások), amit egyértelműen gazdasági sikerként könyvelhetünk el. A back-office-okban mintegy 700 ember dolgozik.

A kétnapos konferencia összefoglalását stílusosan egy történészre és egy jogászra bízták a szervezők. **Kalmár Melinda** (SZTE tudományos főmunkatárs), a magyar rendszerváltás, Kádár-korszak és a szovjet és szovjetvariáns rendszerek kultúrpolitikájának elismert történész kutatója egy Esterházy Péter idézettel kezdte előadását a két nap szakmaiságát dicsérve: „Csak a végén tudjuk meg, hogy mivel is kezdtünk”. Az ENSZ nagyon fontos szervezet, nem volt még

ilyen a világtörténelemben, bár ezt a közvélemény általában nem tudja. A közvélekedés (miszerint az ENSZ kizárólag nagyhatalmi befolyás alatt áll, környezetkárosító projekteket finanszíroz és a nem demokratikus országokat támogatja) és a valóság elválík egymástól ebben a kérdésben. Vajon miért nem jutott eszébe még Kecskés D. Gusztáv előtt senkinek, hogy ezt itthon kutassa? Az ENSZ geopolitikai entitás, nem érdemes kilépni belőle. Az ENSZ Közgyűlés döntéseit leginkább a legtöbb országot tömörítő Harmadik Világ (amely egy ma már nem elfogadott, hidegháborús kategóriamegnevezés, és a „globális dél” kifejezést használjuk helyette) tudja majd befolyásolni. Fontos szerepet kap a fenntarthatóság is, a békefenntartás pedig integráló szerepet tölt be például a katonanők emancipációja terén. Kalmár kiemelte a szakértők szerepét, akik például a rendszerváltáskor struktúrájában az ENSZ működését követték az átalakítás kidolgozása során. Maga az ENSZ szervezete, annak léte kényszerítő erő. Az 1970-es évek fordulópontot jelentett, mivel – a hidegháborús szembenálláson túllépve – egyedül az ENSZ volt képes az olyan globális kihívásokkal szembenézni, mint a környezeti, egészségügyi és járványhelyzetek sora. A konferencia számára revelatív erejű volt.

Nagy Boldizsár (egyetemi tanár, professor emeritus, CEU) nemzetközi jogász, a magyar menekültjog szakértője, 1993 és 1997 között a Magyar Köztársaság jogi képviselője a Hágai Nemzetközi Bíróságon a bős-nagymarosi perben, Az angoloktól a francia kertig című záró előadásában arra hívta fel a figyelmet, hogy az előadásokból készülő tanulmányokban majd négy kérdésre lesz fontos megtalálni a választ:

- mi történt?
- miért történt? (ok és cél)
- mi volt a hatása?
- mi a jelentősége mai életünkre?

Vajon melyik megközelítést válasszuk: milyen hatással volt Magyarország az ENSZ-re, vagy milyen hatással volt az ENSZ Magyarországra? A személyek fontosak-e, vagy az ideológiák? A szocialista Magyarország hozzáállásának vizsgálata, vagy a rendszerváltás utánié? Az előbbi esetben kérdés, a valódi döntéshozatal hol folyt, mi volt a párt, a kormány, a belügy, a külügy stb. szerepe. Nemzetközi szintén pedig milyen befolyással volt a magyar álláspontra Moszkva, a szocialista országok közötti egyeztetés, illetve jelenleg az EU keretében hogyan folyik mindez. A korszakolást is érdemes végig gondolni, ez ugyanis módszertani kérdés is: mennyire nyúlunk vissza az előtörténethez, legyen-e két korszak 1945–1990 és az 1990 utáni időszak, vagy az un. magyar kérdés: 1956–1962 külön tárgyalást igényel-e? A források használatánál a jogászok a történészek tanácsára szorulnak, az oral history interjúkból, vagy folyosói beszélgetésekből szerzett információkat milyen forráskritikával illessék, hogyan hivatkozzanak rá. Újabb kérdés: csak az országjelentéseket vizsgálják, vagy az azokra adott civil árnyékjelentéseket is? Az ENSZ-et kezelhetjük-e egy monolitiként, akarjuk-e így említeni? Mit írunk a nagy politikai szervezetekről, a Biztonsági Tanácsról és a Közgyűlésről? Mennyire megyünk bele a „gender ügyekbe”? S a sor még folytatható. Nagyon gratulált a konferenciához, amelyen végig jegyzetelt, és a kérdés-válasz részeknél a közönség aktív résztvevője volt a két nap folyamán.

Végezetül a rövid zárszót **Kecskés D. Gusztáv** tartotta, aki megemlítette a 2025-ben még várható ENSZ-konferenciákat, és a munkacsoport első tanulmánykötetének megjelenését decemberben.